

REPENSANT EL SOCIALISME A PARTIR DE NOVES PRÀCTIQUES

IVONE GEBARA

Camaragibe PE, Brasil

En aquestes dues pàgines no vull pas preguntar als intel·lectuals filòsofs o sociòlegs, o als especialistes en política, o als religiosos polítics, una nova definició de socialisme o un nou model ideal que hauríem de perseguir. Vull expressar intuïcions a partir de la vida d'alguns grups que es mouen a Amèrica Llatina. Desitjo explicitar a grans trets allò que està animant la vida i l'organització de grups que considero significatius en l'actual context històric en la línia de l'afirmació de la justícia social.

El punt de partida i el criteri que guia aquestes intuïcions és la vida de les persones, la senzilla vida quotidiana, amb les seves necessitats i exigències més o menys satisfetes. I la vida quotidiana és quelcom extremadament complex, perquè no significa només el dret al treball o als béns materials disponibles, sinó el dret al pensament, als béns simbòlics, a l'autodeterminació, a la creativitat, al plaer, a la diversitat sexual i cultural, i molts d'altres béns inherents a la vida humana. Dir això significa no establir per endavant una societat idealitzada o un model ètic de societat en el qual les persones poguessin ser més o menys felices, emparades per una teoria utòpica capaç de confortar els seus somnis. En aquesta perspectiva no hi ha un model que es pugui imitar ni un punt d'arribada. No hi ha etapes prefixades per tal que assolim el socialisme o el tan somiat comunisme. El socialisme és una pràctica renovable construïda en comunitat.

La meua pregunta a diferents grups que tracten de sobreviure enmig de la decepció davant les teories revolucionàries o les promeses dels governs, enmig de les crisis dels partits i sindicats, i enmig de l'alienació creixent de les Esglésies, té a veure amb allò que els mobilitza en les seves lluites quotidianes. Dit d'altra manera, la pregunta podria ser com és que les persones continuen apostant per les seves vides, i què estan fent col·lectivament.

Constato que el començament de la lluita no és pas la implantació d'un projecte social ofert per uns altres, sinó la meua necessitat de sobreviure econòmicament, emocionalment i psíquicament. El principi de tot és el dolor insuportable de la fam, de la manca de terra, de l'agressió, de la invisibilitat, de la

violència multiforme. El principi també és aquesta mena d'instint de supervivència, instint de dignitat humana, de col·laboració mútua, d'estimar la vida simplement perquè és la nostra vida. És per això que matinem, sortim a la recerca de feina o creem activitats que ens garanteixin la supervivència d'avui. I per això busquem amics, amigues... i fins i tot l'alcohol i la droga.

Qui em garanteix avui el meu pa? Qui garanteix l'aigua, la vivenda, la salut, l'escola? La resposta de la majoria: som nosaltres mateixos cercant, lluitant, demanant, comptant amb les poques forces que tenim. Som nosaltres, trucant a les portes, sovint rebent un "no" i ben poques vegades un "sí".

Qui garanteix el meu pa avui? A vegades és el traficant, el diputat lladre, el religiós assistencialista. El polític sense escrúpols que em ve a proporcionar la medicina, el cabàs de la compra, la meua operació quirúrgica. A vegades és el govern amb els seus projectes socials. I ho acceptem només per sobreviure... I que no em diguin els intel·lectuals purs que això és una debilitat del poble... És supervivència. Però és ètic acceptar el pa de l'opressor quan la vida corre risc d'extingir-se? Tot això porta al socialisme? A quin socialisme? El dels intel·lectuals d'esquerra segons els metarrelats del marxisme? El socialisme de les Esglésies? El dels partits socialistes? Un cop més, ni tan sols els mitjans i els fins es poden analitzar en una perspectiva ètica lineal i purista.

L'abisme entre les classes proletàries i les elits intel·lectuals, polítiques, econòmiques i religioses continua creixent. Fins i tot el nostre llenguatge i la forma de sentir el món no són els mateixos, tot i que gairebé emprem les mateixes paraules.

Intueixo que en la situació actual en la qual estem ja no és pas l'estat l'única garantia del bé comú, sinó l'autodeterminació d'individus organitzats en grups d'interessos i guiats per conviccions ètiques. Per aquesta raó, m'agrada pensar en un socialisme entès com un camí construït col·lectivament, i no pas dictat per una central, per un partit, un sindicat o un grup religiós, o mantingut per un estat anomenat socialista.

L'estat hauria de ser l'executor del bé comú, el facilitador per tal que els diferents grups tinguin allò que els cal per viure. L'estat ha d'estar al nostre servei

i no pas nosaltres al servei d'un estat que funciona bé per a una elit, i que es burocratitza quan es tracta de la vida dels més pobres.

Malgrat la fragilitat institucional, estan naixent molts de grups que intenten nous camins d'autogestió, recerca de recursos alternatius, noves formes de supervivència. I, una vegada més, hi entra la qüestió de la descentralització. Ja no es pot acceptar que els Estats burocràtics dificultin la vida social, impeding que a l'hora de la veritat les coses més senzilles es puguin realitzar. Hem d'aprendre a facilitar la vida a les persones, sobretot en un món en el qual l'alta tecnologia de la comunicació a vegades dificulta l'accés a les informacions més senzilles. Tots coneixem les esperes telefòniques, les músiques irritants, les veus que repeteixen la informació que no preguntem. Què se'n pot dir d'això en els immensos barris perifèrics de la nostra Amèrica i en els distants interiors del Continent?

En tots aquests anys de l'anomenada democràcia hem après l'horror de la democràcia buròcrata que impedeix la salut i l'educació de milers, que trava expedients, que afavoreix la impunitat. Per això, autogestió, autodeterminació i descentralització van juntes en l'experiència d'alguns grups. He sentit això en les diferents organitzacions d'agricultors, de professors, d'empleades domèstiques, d'artesanes, de dones de perifèria arreu d'Amèrica Llatina. "El que sap, força l'hora, no espera que s'esdevingui", cantava Geraldo Vandré en els temps de la dictadura militar brasilera. Doncs alguna cosa d'això estem vivint ara, malgrat els malgrats.

Les definicions preestablertes de socialisme s'han tornat avui una samarreta massa estreta per a molts; alguns es proclamen jutges dels altres si no vesteixen la samarreta segons les determinacions de la cúpula dels ben pensants, gairebé sempre cúpules masculines. Es perpetuen les jerarquies, la major part de les vegades inútils i burocràtiques.

En la major part dels moviments socials les ideologies, que van néixer especialment en el segle XIX i que van il·luminar moltes lluites socials, ja no s'aguanten. L'esperit del nostre temps ja no és pas el d'esperar el demà, per veure arribar el cel o la justícia sobre la terra... Les grans utopies masculines, teixides en els grans relats del passat, i que van bressolar els somnis de molts, ja no serveixen com a models històrics vers els quals avui es podria tendir. Els ideals del socialisme s'han convertit en valors per ser viscuts

en les relacions quotidianes. I els valors no són pas certes perfectament materialitzables i previsibles; són apostes d'avui, orientacions, criteris, relacions qualitatives que sorgeixen del conviure diari.

Si socialisme significa la possibilitat concreta d'autogestió, discussió, descentralització, disminució de burocràcies... aleshores aquest és el socialisme que està naixent lentament enmig de nosaltres. Si socialisme és la lluita quotidiana contra la perversitat de l'actual sistema econòmic impulsat per elits mundials, podem dir que alguna cosa està brotant d'entremig de nosaltres. Si el socialisme és l'afirmació de la dignitat humana femenina i masculina en la seva diversitat, aleshores està passant alguna cosa enmig de nosaltres, fa temps, i a molts de llocs.

Qui està fent o vivint aquest socialisme?

La resposta no és pas fàcil, perquè depèn de la nostra mirada i la nostra ideologia política. En opinió meua, crec que arreu hi ha molt apuntant cap a un socialisme sense forma acabada, sense model tancat, sense catecismes ni cartilles, ni caps a seguir i reverenciar.

Viuen un socialisme el moviment liderat pel bisbe Luis Capio contra el transvasament del riu São Francisco; el moviment de dones de diferents països d'Amèrica Llatina intentant superar les desigualtats socials i culturals de gènere.

Viuen un socialisme els joves de la perifèria de les ciutats que organitzen grups musicals i que sense conèixer la teoria clàssica del socialisme denuncien la perversitat de les elits capitalistes.

Viuen el socialisme els artistes de cinema i de teatre de carrer que es multipliquen a les ciutats i són capaços de reflexionar amb el públic sobre els problemes socials més diversos, així com els estudiants que fan barricades i reivindiquen noves relacions a l'escola i la universitat.

Viuen el socialisme les organitzacions contra la violència policial, les organitzacions de víctimes d'errors mèdics, les organitzacions de defensa dels consumidors, les mares i àvies de desapareguts, els grups indígenes, les comunitats negres que busquen reconeixement, els grups que lluiten pel respecte a la diversitat sexual.

Viuen el socialisme els grups ecològics de defensa de l'Amazonia, de la selva atlàntica, de la descontaminació dels rius, els artistes que recullen i reciclen les deixalles.